

**Ladislav Macek, Jitka Hošková,
David Zimola (red.):
Stříbrná Jihlava 2004.**

Sborník příspěvků ze semináře K dějinám hornictví a důlních prací na Vysočině. Jihlava 17. 9. - 19. 9. 2004. Jihlava 2004. ISBN 80-86382-12-5. 211 s. textu, včetně 119 obr., plánek, snímků i mapek, 1 volný list přílohy s opravami.

Po grafické stránce i brožovanou vazbou skromně vyhlížející sborník obsahuje 23 textů odreferovaných na výše uvedeném semináři, který se konal již počtvrté. Můžeme jen ocenit snahu organizátorů, že ze všech těchto setkání vyšla i publikace. Ačkoliv nejspíše z pietních důvodů zůstává v názvu semináře zúžení zájmové oblasti na region Vysočina, již od samotných počátků mají setkání mnohem širší a vskutku mezinárodní záběr, což je dalším z kladů. Pro vyváženost je nutné zmínit se rovněž o záporech, či snad záporu jediném. V publikaci je patrná snaha redakce o maximální vstřícnost k účastníkům, kteří svůj příspěvek sice odpřednášeli, ale již z nejrůznějších příčin nebyli schopni dodat písemnou verzi v termínu redakční uzávěrky. Redakce pak byla postavena před prakticky neřešitelný problém, jak do sborníku zařadit i opožděně dodané příspěvky. Většinou se tento nešvar řeší vynecháním některého kontrolního kroku. V tomto konkrétním případě se nejspíše nepodařilo vyhotovit kompletní korekturní výtisk, ve kterém by bylo možné odstranit některé formální nedostatky, např. v záhlaví článků. V publikaci nalezneme tři varianty záhlaví a snad je to jen shoda okolností, že redakci tvořily právě tři osoby. Varianta 1 obsahuje autorovo jméno s příjmením a název instituce (např. s. 5), varianta 2 zahrnuje autorovo jméno s příjmením a název instituce s kompletní adresou (např. s. 62), varianta pak 3 zredukovala jméno autora na pouhou iniciálu (např. s. 113).

Montanistika pro svou určitou tajemnost přitahuje pozornost odborníků i laiků, proto rovněž příspěvky prezentují velmi široké spektrum názorů, ale také dosahují rozdílné úrovně. Tato se projevuje spíše než v samotném obsahu textu, v jeho formálních nedostacích, např. necitování zdrojové literatury (s. 77 - 79). Platnost mnohých tvrzení pak nemá čtenář možnost ověřit. Ovšem tyto výjimky text sborníku do určité míry odlehčují a zpestřují.

Není náhodou, že aktuální sborník je co do rozsahu obsahu z jedné třetiny věnován jihlav-

ské lokalitě Staré Hory, archeologicky zkoumané ve druhé polovině roku 2002. Čtenáři i badatelé dostávají do rukou s nevšední pohotovostí zpracované informace o zásadním objevu evropského významu pouhé dva roky po jeho uskutečnění. Navíc se ve Starých Horách zkoumalo rovněž v následujících letech, takže se poznatky nepochybně ještě rozšíří.

„Starohorskou sekci“ uvádí Petr Hrubý (Hornická aglomerace na Starých Horách u Jihlavy, s. 5 - 21) studií, která informuje o okolnostech výzkumu, zdokumentovaných situacích, jejich interpretace, analogie a chronologie, ale také případné ochrany lokality. Vše je doprovázeno obrazovými přílohami s terénními plány i výběrem movitých nálezů. Jiří Vosáhlo (Hornická činnost na starohorské dislokační zóně z pohledu historických pramenů, s. 22 - 31) navazuje zpracováním písemných pramenů z 16. - 19. století, kdy vymezuje a člení důlní činnost, jak z hlediska územního, tak i časového. David Zimola (Nálezy keramiky ze Starých Hor u Jihlavy, s. 32 - 61) ve svém příspěvku zpracoval hrnčířské výrobky ze starohorské lokality, opět s rozsáhlou obrazovou přílohou. Krátká, leč hutná stať Karla Malého (Mineralogické zhodnocení starohorských nálezů, s. 62) řeší to nejdůležitější, co se vlastně ve Starých Horách mohlo všechno těžit. Soupisová práce Jiřího Fröhliche (Archeologické doklady rudných mlýnů a stoup v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 70 - 76) mapuje nálezy velmi důležitých zařízení, bez nichž by se kutací práce neobešly. Článek autorů Pavla Rouse, Jaroslava Havlíčka a Karla Malého (Nález mlecích kamenů z rudního mlýna na katastru Stříbrné Hory na Havlíčkobrodsku, s. 128 - 134) podrobně deskripuje lokalitu u Precílkova mlýna, kterou zmínil J. Fröhlich (s. 74) ve svém katalogu pod číslem 35. Ale navíc jsou zde popsány tři nálezy žernovů na Jihlavsku v 19. století.

Příspěvek Jaroslava Šmerdy (Znojenské historické podzemí a jihlavští havíři, s. 80 - 86) trochu balancuje na hraně odborné stati a místy romantických až úsměvných představ o genezi a rozsahu umělých podzemních prostor - zdaleka ne všechny podzemní chodby z Moravy končí ve Vídni. Pokud má být text chápán, jako počátek systematického zájmu o znojenské podzemí, jedná se o dobrý signál, ale přesto bude vhodnější držet se doložitelných skutečností v rámci časové posloupnosti. Historickým podzemním lomem se zabývá text speleologů Jiřího Prokopa, Miroslava Veselého a Jiřího Sobotky (Podzemí v Hostěradicích na Znojensku, s. 77 - 79).

Zlatonosnému revíru u obcí Velké a Malé Štítky se věnoval Petr Obšusta (Pozůstatky středověkého dolování zlata u Hor na jihozápadní Moravě, s. 87 - 95). O velmi pravděpodobné možnosti těž-

by cínu ve 13. - 14. století u Přibyslavic informuje text autorů Jiřího Starého, Jolany Šanderové a Martina Tomáška (Tisá skála - pozůstatky po dolování cínu, s. 96 - 103), opět je zde poukázáno na obtížnost archeologického datování pozůstatků kutací činnosti.

Důlní stroje poháněné silou vody a s nimi související vodní díla hodnotil ve svém příspěvku Josef Velfl (Technická památka mezinárodního významu - vodní kolo dolu Drkolnov v Příbrami, s. 104 - 110). Text se hlavně soustřeďuje na vodotěžný stroj, který po náročné rekonstrukci může v Příbrami shlédnout veřejnost. O zřizování terénní expozice hornictví na Sokolovsku pojednává krátká stať Jiřího Berana (Budování hornického muzea v přírodě v Krásně, důlní kolejová doprava o rozchodu 900 mm, s. 111 - 112).

Systematickou terénní prospekci a zároveň důkladnou rešerši písemných pramenů mapují nejen doklady důlní činnosti v krajině v okolí Havlíčkova Brodu Pavel Rous, Ladislav Vilímek a Karel Malý (Opevněné polohy na Jihlavsku a Havlíčkovobrodsku pravděpodobně související se středověkým dolováním, s. 113 - 127), ale přináší soupis lokalit dosud s horní činností spojených pouze nepřímo - opevněných sídel, které vykazují jisté anomálie, např. chybějící předhradí. Zároveň je existence těchto zaniklých fortifikací nějakým způsobem provázána s důlními díly (např. jsou budovány v jejich blízkosti, ale zároveň postrádají potřebný ekonomický mikroregion, navíc chybí písemné prameny). Autoři proto uvažují o existenci opevněných areálů, které sloužily jako deponie vykutané rudy, místo přerozdělování na jednotlivé podílňíky, sídlo ostrahy a další účely související se složitým procesem těžby. Jiří Doležel (Nový pramen k dějinám těžby stříbra na Brodsku v 16. století: listina Jindřicha Náze z Chřenovic z roku 1515, s. 135 - 144) precizním rozbořem (a rovněž edičním zpřístupněním) výše uvedené listiny rozšiřuje znalosti horního práva, zabývá se širšími okolnostmi, ale také jeho ovlivnění působením osob z různých důlních revírů. Zároveň tímto mapuje migraci horníků v 16. století.

Souhrnná studie kolektivu autorů Jaroslava Sadílka, Vladimíra Hrazdila a Stanislava Houzara (Dolování železných rud v okolí hradu Pernštejna na západní Moravě, s. 145 - 152) se věnuje terénním dokladům těžby železných rud skarnového typu v bezprostřední blízkosti hradu Pernštejna, včetně přesného polohopisného zaměření jednotlivých lokalit. Podobně komplexně se snaží zdokumentovat rýžoviště zlata v oblasti mezi Vraným nad Vltavou a Jílovým u Prahy kolektiv autorů Jan Kučera, Jan Loun, Michal Hejna a Klára Kučerová Charvátová (Historicko-

montánní průzkum okrajových částí zlatonosného revíru (oblast Zahořan a halířského žilného pásma), s. 153 - 159). Stručný příspěvek Dalibora Velebila (Výskyt polymetalických rud u Zvěstova, jz. od Vlašimi, s. 160 - 162) podává informaci o pozůstatcích několika kutišť u Vlašimi, jejichž historie by snad mohla sahát do 14. nebo 15. století. Význačnou osobností středoevropské geologie a jeho dílem se zabývá Josef Haubelt (Stručně o geologických a geotechnických pracech Eduarda Suesse, s. 163 - 167). Další soubornou studii o zlatonosném revíru v okolí Pacova prezentují autoři Jiří Litochleb a Jiří Sejkora (Těžba, průzkum a výzkum zlata v okolí Zlátenky jv. od Pacova, s. 168 - 176), ovšem ani v tomto případě není příliš jednoznačné, do jakého období dochované pozůstatky rýžovišť vlastně náleží. Některé doklady (nález depotu zlatých statérů v roce 1923 u Leskovic a další) by mohly svědčit i pro pozdně laténské počátky rýžování zlata v této oblasti. Stať Petra Olišara (Staré důlní dílo Jeroným u Čisté - krátká zpráva o provedených pracech v letech 2001 - 2003, s. 177 - 181) pro mne zůstala tak trochu nerozluštěnou křížovkou díky v textu velmi frekventovaným, leč nikde nevysvětleným zkratkám ODD a SDD. Z kontextu jsem pochopil, že SDD nejspíše znamená staré důlní dílo, jaképak důlní dílo se skrývá za šifrou ODD, netuším (otevřené?). Nicméně jsou zde zřejmě popisovány strasti, jaké provázejí snahy při dokumentaci a zabezpečení SDD i ODD v oblasti Slavkovského lesa.

S obsahem dvou článků francouzských autorů většinu z nás seznámil ve svých překladech resumé David Zimola. Autorka Marie-Christine Bailly-Maitre (*Les mines d'argent dans la France du Sud XIe-XIVe siècles, Stříbrné doly ve středověké Francii*, s. 182-198) představuje souborné výsledky 25 let trvajícího montánního bádání v regionu jihovýchodní Francie. Francis Pierre (*Évolution des techniques d'attaque de la roche dans les mines de cuivre du Thillot (Vosges- France) du XVIe au XVIIe siècles, Vývoj techniky dobývání rudy v dolech na měď v Thillot (Vogézy - Francie) od 16. do 17. století*, s. 199 - 211) přináší informace o postupném nahrazování těžby pomocí železka a mlátku přes sázení ohněm po využívání střelného prachu na příkladu dolů v oblasti severovýchodní Francie.

Zcela na závěr jsem nechal stať Zdeňka Laštovíčky (Jihlavské hornictví v díle českých malířů 2. poloviny 20. století, s. 63 - 69), která nevšedně zvoleným tématem velice zajímavým způsobem „vybočuje z řady“ převážně humanisticky a přírodovědně laděných textů a míří do oblasti výtvarného umění. Zatímco Zdeněk Mězl bude znám spíše mezi filatelisty, Josef Kos byl více spjat s jihlavským Muzeem Vysočiny. Třetího zmíněného vý-

tvárníka - Gustava Kruma naopak znají asi všichni, ale milovníci dobrodružné literatury asi ještě trochu více. Dovolil bych si jednu osobní doušku - ať vzpomínám, jak vzpomínám, pravděpodobně to byl právě Obrázkový kabinet dějepřavy s ilustracemi Gustava Kruma, vycházející v Ohníčku v roce 1975, který mě nejvíce nasměroval k mojí budoucí profesi. Všechny 52 dílů mám samozřejmě dodnes uschováno.

Pokud zhodnotíme celkovou úroveň sborníku, jednoznačně převažuje kladný dojem a vysoce fundovaný obsah nad některými rozpaky budícími příspěvky. Trochu kolísá jakost reprodukováných

fotografií, která je spíše průměrná až podprůměrná. Lepší je kvalita kresebné a plánové dokumentace. Tyto záležitosti, stejně jako brožovanou vazbu v měkkých deskách ovšem neovlivňují ani autoři článků, ani redakce, ale omezený rozpočet sborníku a s tím nepochybně související výběr papíru a tiskárny. Ovšem rovněž v této oblasti je patrný výrazný posun k lepšímu oproti předcházejícím ročníkům.

Richard Zatloukal